

พรรคการเมืองและสถานการณ์การเมืองภายใน

ศาสตราจารย์ชินคิชิ เอโดะ¹ มีความเห็น เช่นเดียวกับศาสตราจารย์เขียน ฮีระวิทย์² ว่า มีปัจจัยมากมายทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เข้ามามีส่วนกำหนดนโยบายต่างประเทศ³ หรือกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่ง⁴ เช่น จีนกับญี่ปุ่น เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้จะได้รับการพิจารณาอย่างน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับเป้าหมายของแต่ละประเทศ ในแต่ละช่วงเวลา เฉพาะในบทนี้จะได้พิจารณาปัจจัยด้านพรรคการเมืองและสถานการณ์การเมืองภายในญี่ปุ่นว่ามีผลต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน (พ.ศ. 2515) มากน้อยเพียงใด

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2513 ลอว์เรนซ์ เบียร์ (Lawrence W. Beir) ได้รวบรวม ปัญหาที่เผชิญหน้ารัฐบาลญี่ปุ่นว่า ได้แก่ ปัญหาวิกฤตการณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยกับฐานทัพ โอกินาวา ปัญหาผู้นำของญี่ปุ่นมีความต้องการปฏิรูปพรรคการเมือง เพราะคะแนนนิยมของ พรรคเสรีประชาธิปไตยตกต่ำลงไป ในขณะที่ได้รับเลือกตั้ง (ที่นั่งในสภาล่าง) มากคนขึ้น ปัญหาต่างประเทศพยายามผลักดันในเรื่องการส่งสินค้าออกอย่างเสรี ปัญหาผลิตผลทาง อุตสาหกรรมและ เกษตรกรรมมีคู่แข่งชันมากขึ้น ปัญหาอัตราว่างงานสูงขึ้น ปัญหาค่าครองชีพ สูงขึ้น ปัญหาลภาวะเป็นพิษ มีปัญหาเรื่องการจับปลาและการพิพาทดินแดนกับรัสเซีย ความ ต้องการหาแหล่งแร่สำรองในไซบีเรีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอลาสก้า บทบาทของ

¹ ศาสตราจารย์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว

² ศาสตราจารย์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ เขียน ฮีระวิทย์, ระบบการปกครองของญี่ปุ่น (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2511), หน้า 95.

⁴ Skinkichi Eto, "Japan and China: A New Stage?," Problems of Communism 21 (November - December 1972), p. 1.

ญี่ปุ่นในเอเชียและการมีสัญญาป้องกันความมั่นคงร่วมกันกับสหรัฐอเมริกา⁵ ในปีต่อมา ลี ฟาร์นสเวิร์ท (Lee W. Farnsworth) ได้รวบรวมปัญหาที่เผชิญหน้ารัฐบาลญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง และในครั้งนี้มีปัญหาเกี่ยวกับเงินเฟ้อ มลภาวะเป็นพิษ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย การปฏิรูป การศึกษา การประกันสุขภาพและการเปลี่ยนแปลงให้เกษตรกรมีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น การแก้ปัญหาโอกินาวาและเกิดนิกสันช็อก (Nixon Shock)⁶

ความแตกต่างระหว่างข้อมูลของเบียร์กับของฟาร์นสเวิร์ทอยู่ที่ว่า สถานการณ์ภายในญี่ปุ่นที่ฟาร์นสเวิร์ทรวบรวมมาเป็นปัญหาที่ใกล้ชิดกับการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2512 ฉะนั้น พรรคเสรีประชาธิปไตยโดยจำต้องหาเสียงด้วยการแก้ไขปัญหาก็จะมีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปที่จะมาถึงด้วย และแน่นอนว่าหนึ่งในปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นรู้สึกตกใจหรืองงงวยก็คือ สหรัฐอเมริกาประกาศว่าประธานาธิบดีนิกสันจะเดินทางไปเยือนจีนในต้นปี พ.ศ. 2515 ปัญหาการรับรองจีนแทนที่จะเป็นปัญหาระหว่างประเทศของญี่ปุ่นเท่านั้น ก็กลับกลายเป็นปัญหาภายในด้วย เพราะมีผลสะท้อนต่อนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ต่อพรรคการเมืองทุกพรรค และต่อการเลือกตั้งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย สถานการณ์การเมืองภายในที่เกี่ยวข้องกับจีนที่น่าจะศึกษาจึงได้แก่นโยบายต่างประเทศ พรรคการเมือง และการเลือกตั้งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2515

นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อจีน

การทำความเข้าใจกับนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นที่ถูกต้องนั้น น่าจะเริ่มด้วยการเข้าใจระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของญี่ปุ่น หมายความว่าผู้มีอำนาจในการ

⁵ Lawrence W. Beir, "Japan, 1969: My Homeism and Political Struggle," Asian Survey 10 (January 1970), p. 43.

⁶ Lee W. Farnsworth, "Japan: The Year of the Shock," Asian Survey 12 (January 1972), p. 46.

กำหนดนโยบายต่างประเทศมีอิสระในการดำเนินนโยบายพอสมควร ภายใต้การตรวจสอบของประชาชนญี่ปุ่นโดยวิธีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ แนวนโยบายต่างประเทศอย่างกว้าง ๆ จึงกำหนดโดยประชาชน แต่รายละเอียดกำหนดโดยผู้นำประเทศ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุดทางปฏิบัติ

แนวนโยบายต่างประเทศอย่างกว้าง ๆ ที่ดึงดูดใจประชาชนญี่ปุ่นมากที่สุด คือ นโยบาย เป็นกลาง⁷ ซึ่งพรรคเสรีประชาธิปไตยก็ได้พยายาม เดินตามแนวทางนี้ ในทางปฏิบัตินั้น ญี่ปุ่นไม่สามารถดำเนินนโยบาย เป็นกลางอย่างแท้จริงได้ เพราะภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาได้เข้ายึดครองญี่ปุ่นอย่างชั่วคราว ทำให้ญี่ปุ่นมีความผูกพันกับสหรัฐอเมริกามาก ดังจะเห็นได้ว่า สหรัฐอเมริกายังคงฐานทัพบนเกาะโอกินาวา ในระยะต่อมาญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศจน เป็นมหาอำนาจทาง เศรษฐกิจอันดับ 3 ของโลก⁸ ในขณะที่ไม่ได้ เป็นมหาอำนาจทางทหาร ทำให้ญี่ปุ่นต้องพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับประเทศอื่น ๆ จึงไม่แปลกที่ญี่ปุ่น เลือกอยู่ฝ่ายโลก เสรีภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา แต่ญี่ปุ่นก็ติดคอค้ำขายกับประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศที่มีอุดมการณ์สังคมนิยม (คอมมิวนิสต์) ด้วย

ส่วนที่กล่าวว่า รายละเอียดของนโยบายต่างประเทศกำหนดโดยผู้นำประเทศ ก็เพราะการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของพรรคเสรีประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรครัฐบาล ดำเนินไปตามโครงสร้างของพรรค คือ กำหนดโดยคณะกรรมการนโยบาย (policy board) ซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ยุติธรรม ต่างประเทศ การคลัง ศึกษาธิการ สวัสดิการ แรงงาน เกษตรและป่าไม้ การประมง การค้าระหว่างประเทศ และอุตสาหกรรม การขนส่ง การก่อสร้าง การไปรษณีย์ สำนักนายกรัฐมนตรี และองค์การป้องกันแห่งชาติ นโยบายทุกด้านจะได้รับมติให้เป็นนโยบายของพรรคก็ต่อ เมื่อผ่านการกลั่นกรองจากคณะกรรมการนโยบายนี้ก่อน รวมทั้งนโยบายต่างประเทศด้วย

⁷ คือนโยบายที่เป็นมิตรกับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงอุดมการณ์ทางการเมือง
 ไปรคอ่าน Political Japan: The Liberal - Democratic Party (Tokyo: Political Party Research Institute, 1966), p. 46.

⁸ รองจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต

ยิ่งกว่านั้นคณะกรรมการชุดนี้ยังสามารถตั้งกรรมการพิเศษขึ้นมาศึกษาปัญหาสำคัญ ๆ ก็ย่อมทำได้⁹ ฉะนั้น นโยบายต่างประเทศจึงถูกกำหนดโดยพรรคเสรีประชาธิปไตย เป็นสำคัญ และนำไปเสนอให้ประชาชนยอมรับอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไป นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นจึงมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การเมืองภายในและพรรคการเมืองอย่างมาก

ในต้นปี พ.ศ. 2515 นโยบายต่างประเทศที่ญี่ปุ่นมีต่อจีนได้กลายมาเป็นปัญหาทางการเมืองภายในที่ส่งผลให้นายกรัฐมนตรีซาโตะต้องลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าคณะรัฐบาล เพราะไม่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของจีนในขณะนั้นได้ กล่าวคือ เมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีโยชิคะไปเยือนสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2497 แถลงการณ์ร่วมที่ออก ณ กรุงวอชิงตันไม่ได้กล่าวถึงการค้าขายกับจีนเลย ต่อมา เมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีเคนเนดี มาเยือนญี่ปุ่น เมื่อปี พ.ศ. 2504 นายซาโตะกับอดีตนายกรัฐมนตรีโอเคะซุคแต่เพียงว่าจะปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับปัญหาจีน แต่ในแถลงการณ์ร่วมระหว่างประธานาธิบดีจอห์นสันกับนายกรัฐมนตรีซาโตะ มีข้อความตอนหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาจีนว่า "ญี่ปุ่นจะรักษาสัมพันธภาพทางการทูตตามปกติกับไต้หวัน และในขณะเดียวกันจะส่งเสริมการค้าเอกชนกับจีน เช่น ในเรื่องการค้า โดยยึดหลักการแยก การเมืองออกจากเศรษฐกิจ"¹⁰

ความจริงแล้ว นโยบายต่างประเทศที่จีนมีต่อนโยบายนี้ ไม่น่าจะกลายมาเป็นปัญหาทางการเมืองภายในได้ เพราะเป็นนโยบายต่างประเทศที่ได้รับความสำเร็จส่วนหนึ่งเหมือนกัน กล่าวคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมา การค้าระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตได้ลดน้อยลง จีนต้องพึ่งสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์เครื่องจักรจากประเทศในโลกรวมถึงย้อมแน่นอนว่าสินค้าเครื่องจักรเหล่านี้ส่วนหนึ่งต้องสั่งมาจากญี่ปุ่น เมื่อนายซาโตะต้องการจะส่งเสริมการค้าขายกับจีน ญี่ปุ่นย่อมได้รับผลประโยชน์จากนโยบายต่างประเทศอันนี้¹¹ และไม่ต้องเสียตลาดการค้าอื่น ๆ ให้กับจีน เพราะอิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนมิได้ขยายเข้าไปในดินแดนที่เป็นตลาดการค้าของญี่ปุ่น

⁹Political Japan: The Liberal-Democratic Party p. 52.

¹⁰China Today (September 1966), p. 389.

¹¹จีนเป็นลูกค้าอันดับ 5 ของญี่ปุ่นรองจากสหรัฐอเมริกา ฮองกง เกาหลีใต้ และไต้หวัน เมื่อปี พ.ศ. 2509 Japan Socialist Review 15(March 1967),pp. 34-8.

แต่ที่ เกิดมา เป็นปัญหาภายหลังก็ เพราะ แต่ตั้ง เดิมมานั้นความคิด เช่นนี้ของนายก รัฐมนตรีชาโตะได้รับการคัดค้านจากหัวหน้ากลุ่มย่อยในพรรค เสรีประชาธิปไตย ดังจะ เห็น ได้จากเอกสารของพรรคที่ว่า นายชาโตะยังต้องการคงนโยบายต่างประเทศ เฉพาะด้าน การค้ากับจีนเท่านั้น เป็นต้นว่ายังปรารถนาที่จะให้นายฟูจิยามา ซึ่งเป็นผู้อำนวยการ หน่วยงานแผนทาง เศรษฐกิจมีการเจรจาที่ดีกับจีนในเรื่องนโยบายของญี่ปุ่น¹² แต่นาย ฟูจิยามาไม่เห็นด้วยกับนโยบายสองจีนของนายชาโตะ เพราะขัดกับความต้องการของจีนที่ว่า ประเทศจีนต้องมีประเทศเดียว ไม่ใช่สองประเทศ นโยบายของนายชาโตะจึงไม่เหมาะสม กับสถานการณ์การเมืองภายในที่เป็นอยู่ ในช่วงปี พ.ศ. 2514 - 2515 แม้ว่านายชาโตะ จะมีความเห็นว่าปัญหาการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน จำต้อง เป็นไปตามกระแส การเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งญี่ปุ่นไม่อาจที่จะทำได้โดยลำพัง เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความ ตึงเครียดขึ้นในโลกได้ แต่เมื่อสถานการณ์ขององค์การสหประชาชาติเปลี่ยนไป โดยมีแนวโน้มว่า จีนจะได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแทนได้วันในกลางปี พ.ศ. 2514 นายชาโตะ ยังมีความคิดว่า เขาเห็นด้วยกับการรับจีนเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ แต่เขา ต้องการมิให้ไต้หวันถูกขับออกจากองค์การสหประชาชาติด้วย นายชาโตะให้เหตุผลว่าจำเป็น ต้องใช้นโยบายหนึ่งจีนหนึ่งไต้หวัน เพราะจะเป็นนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมที่สุดในเวลา นั้น¹³ และแม้ว่านายชาโตะจะกล่าวกับธนาคารส่งสินค้าออก-ส่งสินค้าเข้าแห่งญี่ปุ่นว่า "ปัญหาการใช้กองทุนของธนาคารส่งสินค้าออก-ส่งสินค้าเข้าสำหรับ เป็นเงิน เชื้อส่งสินค้าออก ไปสู่จีนนั้น ควรจะมีลักษณะยึดหยุ่น"¹⁴ แต่ตามสถานการณ์ทางการค้าที่เป็นจริงมีว่า การ ค้าขายระหว่างจีนกับญี่ปุ่นมีแนวโน้มสูงขึ้น ย่อมแน่นอนว่าจะต้องมีการขยายเงิน เชื้อระหว่างกัน และเป็นเงินเชื้อที่ไม่ต้องกังวล เพราะทำกับรัฐบาลจีนโดยตรง

นโยบายต่างประเทศที่ญี่ปุ่นมีต่อจีนได้เข้ามา เป็นปัญหาทางการ เมืองภายในอย่าง ตึงเครียดที่สุด นับตั้งแต่ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติยอมรับจีน เข้า เป็นสมาชิกแทน

¹² Political Japan: The Liberal-Democratic Party p. 14.

¹³ The Press Comment (October 20, 1971).

¹⁴ Political Japan: The Liberal-Democratic Party p. 15.

ได้วัน เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2514¹⁵ เนื่องจากนายชาโตะยังหวังว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะได้มีการเจรจากับจีนอย่างตรงไปตรงมา โดยยอมรับฐานะของกันและกัน¹⁶ และท่านยังคงมีความเห็นเดิมอยู่ว่า การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการเจรจาข้อแม้อื่น ๆ ก่อน ซึ่งเท่ากับเพิ่มข้อจำกัดในตัวนายกรัฐมนตรีชาโตะมากยิ่งขึ้น เพราะเพียงแต่องค์การสหประชาชาติรับรองจีนเข้ามาเป็นสมาชิก นายชาโตะก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่า คำเนิมนโยบายที่ผิดพลาดตลอดมา ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนท่าทีและลดความนิยมของสมาชิกในกลุ่มชาโตะ เช่น นายฟูจิวะและนายทานาคะ¹⁷ และคะแนนนิยมของนายชาโตะตกลงไปเหลือเพียงร้อยละ 23 เท่านั้น และติดตามด้วยเสียงเรียกร้องให้นายชาโตะลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกด้วย¹⁸

ด้วยแรงกดดันจากสถานการณ์การเมืองภายใน โดยเฉพาะจากการกำหนดนโยบายต่อจีนอย่างไม่ค่อยเหมาะสมกับสถานการณ์ระหว่างประเทศในขณะนั้น นายชาโตะจึงขอลาออกจากประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยและตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในต้นเดือนกรกฎาคม 2515 และเปิดโอกาสให้มีการสรรหานายกรัฐมนตรีคนต่อไป

พรรคการเมือง

ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีระบบพรรคการเมืองค่อนข้างมีระเบียบวินัยสูง การศึกษาพรรคการเมืองกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีน

¹⁵Anadavichai Dhanasunthorn, "Thailand and the People's Republic of China and the United Nations," Journal of Social Sciences 9(April 1972), pp. 65-84.

¹⁶The Japan Times (January 20, 1972).

¹⁷The Japan Times (August 4, 1971), p. 14.

¹⁸Mainichi Shimbun Survey quoted in The New Times (October 21, 1971), pp. 1 and 2.

จึงอยู่ในวิสัยที่สามารถวิเคราะห์อย่างค่อนข้างเป็นระบบไปด้วยระบบพรรคการเมืองที่ใช้อยู่ในญี่ปุ่นเป็นระบบพรรคครึ่ง ที่มีลักษณะพรรคเดียวเป็นรัฐบาล เกือบตลอดมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ยกเว้นในระหว่างปี พ.ศ. 2490-91 มีรัฐบาลผสมระหว่างพรรคสังคมนิยมกับพรรคเสรีนิยม แต่มีอายุเพียง 9 เดือนครึ่งเท่านั้น) คือ พรรคเสรีประชาธิปไตย และมีพรรคสังคมนิยม พรรคโคเม พรรคคอมมิวนิสต์ และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ซึ่งมีที่นั่งอยู่ในพรรคละเล็กละน้อยในรัฐสภา ปัญหาที่พรรคเหล่านี้ต่างช่วงชิงที่นั่งในรัฐสภาเพื่อให้ได้เป็นพรรครัฐบาล กลายเป็นปัญหาที่นำไปสู่การนำปัญหาอื่น ๆ เข้ามาโจมตีกัน และนโยบายของนายซาโตะที่มีต่อจีนที่ไม่ค่อยเหมาะสมกับสถานการณ์ได้กลายเป็นการเปิดโอกาสให้แก่พรรคสังคมนิยม พรรคโคเม และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยใช้เป็นข้ออ้างในการโจมตีพรรคเสรีประชาธิปไตย โดยการสร้างกระแสปัญหาเงินขึ้นในประเทศ¹⁹ ซึ่งคล้ายกับว่าเงินได้เข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางการเมืองภายในของญี่ปุ่น โดยการชักจูงใจให้นักหนังสือพิมพ์ นักธุรกิจ และนักการเมืองต่าง ๆ สร้างกระแสกดดันนั้นขึ้นมา²⁰ ซึ่งเรื่องนี้จะไม่กล่าวถึง เพราะอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษา ความสนใจของการศึกษาของหัวข้อนี้อยู่ที่ว่า พรรคการเมืองเข้าไปมีอิทธิพลต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีนมากน้อยเพียงใด

ในการอธิบายหัวข้อนี้มีขอบเขตเกี่ยวข้องกับพรรคใหญ่ ๆ 4 พรรค คือ พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยม พรรคโคเม และพรรคคอมมิวนิสต์ โดยจะเน้นไปที่พรรคเสรีประชาธิปไตย เพราะเป็นพรรคที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อจีน ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการแบ่งกลุ่มย่อยในพรรค และการเลือกหัวหน้าพรรคใหม่ ในปี พ.ศ. 2515

1. พรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal-Democratic Party) เป็นพรรครัฐบาลที่ครองอำนาจทางการเมือง เกือบตลอดมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2²¹ ฉะนั้นนโยบาย

¹⁹Eto, "Japan and China: A New Stage?," p. 7.

²⁰Ralph N. Clough, "Sino-Japanese Relations: A New Era?," Current History 65 (September 1973), p. 107.

²¹John M. Maki, Government and Politics in Japan: The Road to Democracy (New York: Frederick A. Praeger, 1962), และดูแผนภาพพัฒนาการของพรรคการเมืองญี่ปุ่นทั้งหมดได้จากภาคผนวก

ต่างประเทศจึงมีความเกี่ยวข้องกับพรรคนี้เป็นพิเศษ และนโยบายต่างประเทศที่สำคัญที่สุดก็คือ การคงความเป็นมิตรและร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นนโยบายต่างประเทศที่ดำเนินมาตั้งแต่สมัยอดีตนายกรัฐมนตรียุซุโตะ ชิเงรุ, ฮาโตยามา อิชิโร, อิชิมาชิ ดันชุน, กิชิ โนสุเกะ, อิเคดะ ฮะยะโตะ จนถึงนายซาโตะ เอซากุ และในสมัยของนายซาโตะ ได้เพิ่มนโยบายต่างประเทศที่มีต่อจีนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นจะดำเนินไปบนพื้นฐานของหลักการแบ่งแยกเศรษฐกิจออกจากการเมือง²² จึงมีการส่งเสริมการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในภาคเอกชน นโยบายต่างประเทศนี้เป็นผลของการประนีประนอมผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม (factions) ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตย กล่าวคือถ้าจะมีการแยกกลุ่มในพรรค เสรีประชาธิปไตยก็จะพบว่า มีการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มขวาเก่า (old right) และกลุ่มขวาใหม่ (new right)

กลุ่มขวาเก่า เป็นกลุ่มที่มีนโยบายต่างประเทศที่ไม่ยึดหยุ่นกับประเทศคอมมิวนิสต์ และมีความต้องการขยายกำลังทหารให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อป้องกันประเทศและปกป้องผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในต่างประเทศ²³ ประกอบด้วยกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม คือ กลุ่มซาโตะ กลุ่มฟูงุตะ กลุ่มคาวาชิมะ กลุ่มอิชิอิ กลุ่มฟูนาตะและกลุ่มบุราคาริ²⁴ ซึ่งใน พ.ศ. 2511 มี ส.ส.สภาล่างสังกัดอยู่ 132 คน และ ส.ส.สภาสูง สังกัดอยู่ 74 คน ดังปรากฏในตารางที่ 4

²²Robert E. Ward, Japan's Political System (Englewood Cliff, N.J.: Prentice-Hall, 1970), p. 67.

²³Nathaniel B. Thayer, "The Election of A Japanese Prime Minister," Asian Survey 9(July 1969), p. 485.

²⁴จำแนกตามความเห็นของ Yomiuri Shimbun evening edition, (November 28, 1968), p. 5, Asahi Shimbun evening edition, (November 25, 1968), p. 2, and Asahi Shimbun morning edition, (November 21, 1968), p. 2.

ตารางที่ 4 กลุ่มชาวเก่าในพรรคเสรีประชาธิปไตย (2511)

กลุ่มย่อย	สภาล่าง	สภาสูง	รวม
1. ซาโตะ (Sato)	50	56	106
2. ฟูกุดะ (Fukuda)	27	-	27
3. คาวาชิมา (Kawashima)	18	4	22
4. อิชิอิ (Ishii)	14	7	21
5. ฟุนาดะ (Funada)	13	3	16
6. มุราคามิ (Murakami)	10	4	14
รวม	132	74	206

ที่มา: Asahi Shimbun (ed.), Seito to Habatsu (Party and Faction) (Tokyo: Asahi Shimbunsha, 1968), quoted in Thayer, "The Election of A Japanese Prime Minister," p. 480.

กลุ่มชาวเก่านี้มีความสัมพันธ์กับไต้หวันเป็นพิเศษ โดยร่วมมือกับผู้นำธุรกิจของสมาคมเคดานเรน และหอการค้าอุตสาหกรรมญี่ปุ่นก่อตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความร่วมมือกับไต้หวันขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับไต้หวันให้แน่นแฟ้น ต่อมากลุ่มชาวเก่ายังได้ตั้งชมรมเอเชียศึกษา (Asia Study Group) ขึ้นเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยทำงานประสานกับสันนิบาตต่อต้านคอมมิวนิสต์แห่งเอเชีย (Asian People's Anticommunist League) ซึ่งตั้งขึ้นโดยจอมพล เจียง ไค เชค แห่งไต้หวัน และนายชิงมันริแห่งเกาหลีใต้ และมีความใกล้ชิดกับชมรมโซชินโคซึ่งเน้นชาตินิยมภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยอีกด้วย²⁵

²⁵ Haruhiro Fukui, Party in Power: The Japanese Liberal-Democrat and Policy-Making (Canberra: Australian National University Press, 1970), pp. 251-54.

กลุ่มชาวใหม่ เป็นกลุ่มที่ยึดถือระเบียบแบบแผนสาธารณะ เป็นสำคัญ โดยต้องการปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองที่ถูกคองแก่ประชาชนญี่ปุ่น มีนโยบายที่ต้องการประนีประนอมกับทุกพรรคเพื่อรวมขอมผลประโยชน์ร่วมกัน แต่มีนโยบายต่างประเทศที่ต้องการเปิดความสัมพันธ์กับค่ายสังคมนิยม โดยเฉพาะจีนกลุ่มนี้ เชื่อว่าการนัดหยุดงานและการเดินขบวน เป็นค่านิยมเพื่อความปลดปล่อยสำหรับประชาชน และเชื่อว่าการเพิ่มกำลังทหารให้ทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจ จะนำไปสู่การกระทบต่อระบบความปลดปล่อยของโลก²⁶ กลุ่มชาวใหม่นี้เป็นกลุ่มนักการเมืองรุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงต้องการสร้างภาพพจน์ให้แก่ญี่ปุ่น กลุ่มชาวใหม่ประกอบด้วยกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม คือ กลุ่มมาเอโอ กลุ่มมิกิ กลุ่มโคะโนะเดิม กลุ่มฟูจิยามา และกลุ่มมัตซุมุระ ซึ่งมี ส.ส.สภาล่างสังกัดอยู่ 131 คน และ ส.ส.สภาสูงสังกัดอยู่ 57 คน ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 กลุ่มชาวใหม่ในพรรคเสรีประชาธิปไตย (2511)

กลุ่มย่อย	สภาล่าง	สภาสูง	รวม
1. มาเอโอ (Maeo)	43	19	62
2. มิกิ (Miki)	36	12	48
3. โคะโนะเดิม (Former Kono)	-	16	16
นาคาไซเน (Nakasone)	24	-	24
ไซโนคะ (Sonoda)	11	-	11
4. ฟูจิยามา (Fujiyama)	13	10	23
5. มัตซุมุระ (Matsumura)	4	-	4
รวม	131	57	188

ที่มา: Asahi Shimbun, Ibid.

²⁶Thayer, op. cit., p. 485.

หัวหน้ากลุ่มย่อยที่น่าจับตามองมากที่สุดในกลุ่มขวาใหม่²⁷ นี้คือ นายมิจิ นาย นาคาโงะเน นายฟูจิยามา และนายมัตซึมูระ สำหรับนายมิจินั้นมีความ เห็นขัดแย้งกับนโยบาย ของนายกรัฐมนตรีซาโตอย่างมาก เขาเคยวิจารณ์นโยบายต่างประเทศของอดีตนายกรัฐมนตรี โยชิคะ²⁸ ว่า เป็นมิตรสนิทของสหรัฐอเมริกา จึงไม่มีอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองในการ กำหนดนโยบายต่างประเทศ ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นที่ปรากฏออกมาจึง เป็นนโยบาย ที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์และไม่ทันกับเหตุการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงควรที่จะ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ ซึ่งหมายถึงการ เปลี่ยนตัวผู้นำรัฐบาลไปด้วย²⁹ และนายมิจิเองก็ยืนยันว่า ถ้าเขาได้เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว เขาจะดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่ ซึ่งเขาเรียกว่าเป็นนโยบายแนวใหม่ของญี่ปุ่น³⁰

สำหรับนายไออิชิโร ฟูจิยามา (Aichiro Fujiyama) เป็นผู้มีความหมายอย่างมาก ในการสนับสนุนเรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เขาเคยวิพากษ์วิจารณ์ นโยบายสองจีนของนายกรัฐมนตรีซาโตว่าไม่ใช่เป็นนโยบายที่จะแก้ปัญหาจีนได้ เพราะขัดกับ ความต้องการของจีนที่ว่าต้องมีประเทศเดียวและต้องเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน มิใช่ได้วัน ดังนั้นญี่ปุ่นควรจะหาหนทางสร้างความเข้าใจกับรัฐบาลจีนอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเริ่มต้นจาก การเจรจาทำความเข้าใจกับจีนในประเด็นที่ว่า สนธิสัญญาสันติภาพที่ญี่ปุ่นทำกับสหรัฐอเมริกานั้น มิได้มีเจตนามุ่งร้ายต่อจีน ยิ่งไปกว่านั้น นายฟูจิยามายังเรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับใน เงื่อนไขเบื้องต้นของจีน พร้อมกับสร้างบรรยากาศของความเข้าใจซึ่งกันและกัน สิ่งแรกที่ญี่ปุ่น ต้องทำคือ การรับรองฐานะของรัฐบาลจีน ถ้าจีนและญี่ปุ่นมีความร่วมมือกันแล้ว สันติภาพและ

²⁷ จำแนกตามความเห็นของ Asahi Shimbun morning edition, (September 17, 1968), 2, (October 9, 1968), 2, and (November 25-26, 1968), 2, Yomiuri Shimbun morning edition, (September 16, 1968), 17, and (November 15, 1968), 1.

²⁸ Imazu Hirichi, "Sato's Fourth Term," Japan Quarterly 18 (January-March, 1971) p. 30.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

เสถียรภาพก็จะบังเกิดขึ้นในเอเชีย³¹ นายฟูจิยามายังมีความเห็นต่อไปว่า เพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ดังกล่าวญี่ปุ่นจะต้องดำเนินการก่อน มิใช่แต่พูดอยู่อย่างเดียว³² สำหรับตัวนายฟูจิยามาเองนั้นได้ก่อตั้งสมาคมจีนศึกษาขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 ซึ่งเป็นสมาคมที่สนใจศึกษาจีนอย่างแท้จริง เพราะห้องสมุดของสมาคมมีหนังสือเกี่ยวกับจีนไม่น้อยกว่า 60,000 เล่ม³³

นายยาซุฮิโร นาคาไซเน (Yasuhiro Nakasone) เป็นหัวหน้ากลุ่มย่อยที่มีอนาคตไกลมากคนหนึ่ง ในระยะแรก ๆ ที่เข้าสู่การเมืองสังกัดอยู่ในกลุ่มของโคะโนะ ซึ่ง เป็นกลุ่มที่นิยมความเป็นกลาง ต่อมากลุ่มโคะโนะสลายตัวไป เขาจึงมาเข้ากลุ่มขวาใหม่เพราะไม่เห็นด้วยกับกลุ่มขวาเก่าที่นิยมได้วันแต่เพียงฝ่ายเดียว นายนาคาไซเนมีท่าทีเป็นมิตรกับจีนอยู่มาก เขาเคยประกาศว่า เขาชื่นชอบกับนโยบายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของจีน³⁴ และได้ดำเนินการเรียกร้องให้รัฐบาลซาโตะดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับจีน

คนสุดท้าย คือ นายเคนโซ มัตซุมูระ (Kenzo Matsumura) เป็นนักการเมืองรุ่นเก่าของพรรคเสรีประชาธิปไตย แต่เป็นคนหัวใหม่ นายมัตซุมูระรู้จักเป็นส่วนตัวกับทั้งโจว เอิน ไทล และเจินอี (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนในขณะนั้น) และเคยเดินทางไปพำนักอยู่ที่กรุงปักกิ่งหลายครั้ง และสนิทสนมเป็นพิเศษกับ เลี้ยว เจิง จื่อ ประธานของสมาคมมิตรภาพจีน-ญี่ปุ่น (China-Japan Friendship Association) ซึ่งเป็นสมาชิกผู้หนึ่งของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน นายมัตซุมูระ เป็นนักการเมืองอาวุโสผู้หนึ่งที่พยายามให้ญี่ปุ่นดำเนินการความสัมพันธ์ในขั้นปกติกับจีน โดยยอมรับรัฐบาลจีนว่าเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม และได้วัน เป็นเพียงส่วนหนึ่งของจีน³⁵

³¹"Handshakes Comes First," Far Eastern Economics Review 13(February 1971), p. 13.

³²The New York Times (March 22, 1970), p. 1.

³³Fukui, op. cit., p. 246.

³⁴The New York Times (September 11, 1970), p. 1.

³⁵Farnsworth, op. cit., p. 49.

ในปี พ.ศ. 2503 กลุ่มชาวยุโรปได้ก่อตั้งกลุ่มศึกษาปัญหาจีน (China Problem Study Group) เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับจีน เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ต่อมา ในปี พ.ศ. 2508 กลุ่มศึกษาปัญหาจีนได้พัฒนาไปเป็นกลุ่ม เอเชีย-แอฟริกาศึกษา (Afro-Asian Study Group) โดยมีผู้แทนราษฎรทั้งสภาล่างและสภาสูง เข้าร่วมอุดมการณ์ประมาณ 104 คน กลุ่มชาวยุโรปนี้มีทัศนะว่าจีน เป็นประเทศถือลัทธิชาตินิยมมากกว่าถือลัทธิคอมมิวนิสต์³⁶

การต่อสู้ระหว่างกลุ่มชาวยุโรปกับกลุ่มชาวเก่าในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2512 นับเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งของการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนว่าจะจะเป็นไปในรูปแบบใด ถ้ากลุ่มชาวเก่าชนะ นโยบายสองจีนก็ยังคงอยู่ต่อไปอีกระยะหนึ่ง โดยจะยังรักษาความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนอยู่ต่อไป และยังคงให้การยอมรับว่ารัฐบาลไต้หวัน เป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของชาวจีน ถ้ากลุ่มชาวยุโรปชนะ นโยบายจีนเดียวน่าจะได้รับการยอมรับ และมีทางเป็นไปได้มาก ที่จะมีการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในเวลาต่อไปด้วย โดยหันมายอมรับความชอบธรรมของรัฐบาลจีนแทนรัฐบาลไต้หวัน การเลือกตั้งทั่วไป เมื่อปี พ.ศ. 2512 ผลปรากฏว่า กลุ่มชาวเก่าได้รับชัยชนะ นายชาโคะจิงได้รับเลือกตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 4 การจัดตั้งรัฐบาลในเวลาต่อมาปรากฏว่า รายชื่อคณะรัฐมนตรีใหม่ เป็นคนในสังกัดกลุ่มชาวเก่าเป็นส่วนใหญ่ นั่นหมายความว่า นโยบายสองจีนยังคงดำเนินต่อไปอีกหลายปี

อย่างไรก็ดี การต่อสู้ระหว่างกลุ่มย่อยภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยยังไม่อาจยุติลงได้ง่าย ๆ เพราะกลุ่มย่อยในกลุ่มชาวยุโรปได้มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาในกรณีของจีน เป็นต้นว่า นายโยชิมิ ฟุรุอิ (Yoshimi Furui)³⁷ และ เซอิชิ ทากาวา (Seichi Tagawa)³⁸ ได้เป็นผู้แทนของรัฐบาลญี่ปุ่น เดินทางไปลงนามในสัญญาการค้ากับตัวแทนของ

³⁶Fukui, *op. cit.*, pp. 247-51.

³⁷ อยู่กลุ่มมิติ

³⁸ อยู่กลุ่ม โคะโน

จีนที่กรุงปักกิ่ง เมื่อเดือนมีนาคม 2514³⁹ หรือในต้นเดือนตุลาคม 2514 สมาชิกของสมาคมมิตรภาพจีน-ญี่ปุ่น และสมาชิกรัฐสภาญี่ปุ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรคเสรีประชาธิปไตย โดยมีนายฟูจิตามะ เป็นหัวหน้ากลุ่มได้เดินทางไปเยือนจีนและได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมกับจีน ในวันที่ 3 ตุลาคม 2514 ใจความสำคัญของแถลงการณ์ คือ ฝ่ายญี่ปุ่นจะใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในอันที่จะทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับหลักการ 3 ประการตามเงื่อนไขของฝ่ายจีน⁴⁰ คือ

1. รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นรัฐบาลเดียวและเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของจีน
2. ไต้หวัน เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนจีน
3. จุดที่สำคัญคือสัญญาสันติภาพระหว่างญี่ปุ่นกับไต้หวันไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และควรจะได้รับการเพิกถอน

หากรัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับหลักการ 3 ประการดังกล่าว จึงจะนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งจะทำให้สถานะสงครามของทั้งสองประเทศสิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับการฟื้นฟูสัมพันธภาพทางการทูตต่อไป"⁴¹

นอกจากนี้ นายมิจิได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนเมษายน 2515 พร้อมกับได้แสดงความเห็นไว้ว่า

ถ้านายกรัฐมนตรีของรัฐบาลใหม่ปรารถนาที่จะมาเยือนจีน เราจะไม่สามารถปฏิเสธความปรารถนาของท่านได้ เรื่องนี้จะเป็นไปไม่ได้ในกรณีของรัฐบาลนายซาโตะ แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีใหม่ได้รับการจัดตั้งบนแนวทางใหม่ที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ขึ้นปกติระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เราจะต้องยินดีกับเรื่องนี้มากกว่า⁴²

³⁹Eto, op. cit., p. 8.

⁴⁰Mainichi Shimbun (July 3, 1971).

⁴¹Ibid.

⁴²Nihon Keizai Shimbun, May 24, 1972, or Takeo Miki, Chugoku Homon ni Okeru Hatsugen-shu (Speeches Concerning My Visit to China), n.p., n.d., p. 12.

ท่าทีของนายมิกินับว่าเป็นท่าทีที่สำคัญที่แสดงออกเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ทางการเมืองภายในได้อย่างตรงจุดที่สุด เพราะเมื่อสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนวิธีการดำเนินนโยบายต่อจีนอย่างกระตือรือร้น ทำให้เกิดความตกใจในวงการเมืองภายในของญี่ปุ่นมาก นั่นหมายความว่ากลุ่มขวาใหม่มีทัศนคติที่ต้องมาตลอด ในขณะที่นายซาโตะมีความเห็นเพียงว่า รัฐบาลญี่ปุ่นมีเจตนาที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน โดยที่ยังคงรักษาความสัมพันธ์กับไต้หวันไว้ด้วย หรือในวันที่ 21 กรกฎาคม 2514 นายซาโตะได้เปิดเผยว่า ท่านยินดีไปเยือนปักกิ่ง แต่ความเห็นของนายมิกิที่กล่าวมา น่าจะเป็นข้อวิจารณ์ความคิดของนายซาโตะอย่างดี ดังนั้นนักการเมืองในกลุ่มขวาใหม่จึงมีความเห็นว่า ถ้านายซาโตะไม่ยอมเปลี่ยนนโยบายจากสองจีน เป็นจีนเดียว นายซาโตะก็ควรจะลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี⁴³

การต่อสู้ระหว่างกลุ่มขวาเก่าและกลุ่มขวาใหม่ได้เริ่มอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนายซาโตะทนต่อแรงบีบบังคับจากสถานการณ์การเมืองภายในไม่ไหว และลาออกจากตำแหน่งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยและนายกรัฐมนตรี เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2515 การแข่งขันชิงตำแหน่งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยจึงเป็นโอกาสอีกครั้งหนึ่งของการที่จะได้เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศต่อจีน อย่างไรก็ตาม แทนที่จะเป็นการแข่งขันระหว่างนายมิกิที่อยู่ในกลุ่มขวาใหม่กับนายฟูจิกะที่อยู่ในกลุ่มขวาเก่าก็กลับกลายเป็นการแข่งขันระหว่างนายฟูจิกะกับนายทานาคะ ซึ่งทั้งสองคนต่างก็เคยสังกัดอยู่ในกลุ่มซาโตะทั้งคู่ เฉพาะนายทานาคะมีตำแหน่งเป็นเลขาธิการพรรคเสรีประชาธิปไตยอยู่ในปี พ.ศ. 2514

สถานการณ์การเมืองภายในตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2514 ได้สื่อเค้าให้เห็นว่านายซาโตะจะไม่สามารถดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปได้จนครบวาระ และถ้าถูกสถานการณ์ระหว่างประเทศซ้ำเติม เข้าอีก จะยิ่งทำให้นายซาโตะต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเร็วขึ้นอีก ทั้งนายฟูจิกะและนายทานาคะจึงคัดค้านนโยบายสองจีนของนายซาโตะตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2514 เมื่อนายซาโตะลาออกจากตำแหน่งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยในกลางปี พ.ศ. 2515 ปัญหาของการแข่งขันชิงตำแหน่งประธานพรรคระหว่างนายฟูจิกะกับนายทานาคะมิใช่การหาคะแนนเสียงภายในกลุ่มขวาเก่าเท่านั้น เพราะต่างครองเสียงสนับสนุนพอกัน แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าใครจะเป็นผู้ได้รับเสียงจากกลุ่มขวาใหม่ได้มากกว่ากัน ผลปรากฏว่า นาย

⁴³The New York Times (July 22, 1971), p. 4.

ทานาณะชนะการเลือกตั้งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย การได้รับชัยชนะของนายทานาณะพิจารณาอย่างเป็นธรรมแล้วมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

ประการแรกน่าจะเกิดจากความจำเป็นของญี่ปุ่นที่ต้องการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เพราะเมื่อนายซาโตะ ซึ่งมีนโยบายรักษาความสัมพันธ์กับไต้หวันมากกว่าจีนได้ลาออกไปแล้ว ใคร ๆ ก็คาดหมายกันว่า นายฟูงูตะจะได้รับเลือกตั้ง เข้าดำรงตำแหน่งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย เนื่องจากนายฟูงูตะเคยอยู่กลุ่มเดียวกับนายซาโตะ คนที่สนับสนุนซาโตะจึงน่าจะสนับสนุนนายฟูงูตะด้วย แต่นายฟูงูตะก็พ่ายแพ้แก่นายทานาณะอย่างผิดความคาดหมาย มีการกล่าวกันว่ากลุ่มนายซาโตะมีผลประโยชน์ผูกพันอยู่กับกลุ่มธุรกิจญี่ปุ่นที่ลงทุนในไต้หวันประมาณ 100 ล้านดอลลาร์⁴⁴ ซึ่งถ้านายฟูงูตะได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนก็ได้

ประการที่สอง ในการแข่งขันชิงตำแหน่งประธานพรรค มีผู้ร่วมเข้าชิงชัย 4 คน คือ นายฟูงูตะ และนายทานาณะ (กลุ่มขวาเก่า) กับนายโออิระ และนายนาคาไซเน (กลุ่มขวาใหม่) ผลปรากฏว่า นายทานาณะสามารถหาเสียงสนับสนุนได้จากกลุ่มโออิระ⁴⁵ กลุ่มนาคาไซเนและกลุ่มมิจิ โดยการทุ่มเงินซื้อเสียงสนับสนุนจำนวนมาก พร้อมกับมีข่าวออกมาว่ากลุ่มนาคาไซเนหักหลังนายฟูงูตะ จนทำให้นายฟูงูตะพ่ายแพ้⁴⁶ ดังนั้น เราจึงไม่อาจสรุปว่าปัญหาจีนจะเป็นปัญหาใหญ่ที่ใช้เรียกคะแนนนิยมได้ แต่ปัญหาจีนก็เป็นปัญหาที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียงสนับสนุนจากกลุ่มขวาใหม่เหมือนกัน

2. พรรคสังคมนิยม (Japan Socialist Party) เป็นพรรคที่มีความเชื่อมโยงกับนโยบายของจีนเป็นพิเศษ ทั้งในแง่ของการสนับสนุน การวางตัวเป็นกลาง และการต่อต้าน ซึ่งแล้วแต่สถานการณ์ของพรรคกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองในขณะนั้น ๆ จะเป็นอย่างไร ในกรณีที่ว่าญี่ปุ่นควรจะเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนหรือไม่ หรือญี่ปุ่นควรมี

⁴⁴Far Eastern Economic Review (July 15, 1972), p. 12.

⁴⁵กลุ่มมาเอโอเคิม

⁴⁶Nathaniel B. Thayer, How the Conservative Rule Japan (Princeton: Princeton University Press, 1973), pp. 170-80.

ความสัมพันธ์กับจีนในระดับใด ได้กลายเป็นปัญหาของพรรคมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 การศึกษาต่อไปนี้จะวิเคราะห์การชอยกลุ่มย่อยและการเลือกตั้งประธานพรรคว่าจะมีความสัมพันธ์กับการเปิดความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนอย่างไร

ในปี พ.ศ. 2509 พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นมีการแบ่งชอยย่อยออกเป็น 7 กลุ่ม (ตารางที่ 6) ทั้ง 7 กลุ่มนี้มีนโยบายแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่สถานการณ์ เพราะบางครั้งกลุ่มย่อยบางกลุ่มก็สามารถรวมกันได้หรือเป็นพันธมิตรกัน เช่น ในตอนเลือกตั้งหัวหน้าพรรค นโยบายของแต่ละกลุ่มจึงไม่ค่อยแน่นอน แต่มีอยู่ 4 กลุ่ม ในพรรคที่ค่อนข้างมีนโยบายแน่นอน คือ กลุ่มซาสากิ โคโซ (Sasaki Kozo) กลุ่มเอดะ ซามูโร (Eda Saburo) และกลุ่มโคโน มิชิ (Kono Mitsu)⁴⁷ ทั้ง 4 กลุ่มนี้มีการแข่งขันกันในพรรคอย่างมาก โดยใช้วารสารที่ออกประจำกลุ่มเป็นกระบอกเสียง (ตารางที่ 7) และการแข่งขันนี้จะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มย่อย เหล่านี้กับนโยบายของจีนว่ามีความใกล้ชิดกันเพียงใด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁷Chae-Jin Lee, "Factional Politics in the Japan Socialist Party: The Chinese Cultural Revolution Case," Asian Survey 10(March, 1970), pp. 230-43.

ตารางที่ 6 กลุ่มย่อยในพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น (2510)

กลุ่มย่อย	สภาล่าง
1. ซาซากิ (Sasaki)	44
2. เอดะ (Eda)	26
3. โคโน (Kono)	19
4. คัตซุมุระ (Katsumura)	31
5. เฮอิว่า โดชิไก (Heiwa Doshikai)	8
6. โนมินโดชิไก (Nomin Doshikai)	3
7. ไม่สังกัดกลุ่ม (Neutral)	9
รวม	140

ที่มา: Hans H. Barewald, "Japan: New Diplomatic Horizons, Old-Style Domestic Politics," Asian Survey 8(January 1968), p. 48.

ตารางที่ 7 วารสารของกลุ่มย่อยในพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น

กลุ่มย่อย	วารสารของกลุ่มย่อย
1. ซาซากิ	ทฤษฎีและการปฏิบัติของสังคมนิยม (Shakaishuki no Rironto Jitsen)
2. เอดะ	ขบวนการสังคมนิยม (Shakaishuki Undo)
3. โคโน	ขบวนการและนโยบาย (Undo to Seisaku)
4. คัตซุมุระ	นโยบายศึกษา (Seisaku Genkyu)

ที่มา: Chae-Jin Lee, "Factional Politics in the Japan Socialist Party," pp. 231-35.

เป็นประเพณีดั้งเดิมว่า การแข่งขันระหว่างกลุ่มย่อยภายในพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น มีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจที่แต่ละกลุ่มย่อยยึดกุมอยู่ และผลประโยชน์ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจนี้ทำให้ทัศนคติที่มีต่อจีนแจ่มชัดขึ้น กล่าวคือ ถ้ากลุ่มย่อยใดให้ผลประโยชน์ทางการเมืองแก่จีน จีนก็จะตอบแทนด้วยการให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกลับคืนมาสู่กลุ่มย่อยนั้น แต่การที่กลุ่มย่อยใดจะให้ประโยชน์ทางการเมืองแก่จีน จำนวนเท่าใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ทางการเมืองของคนภายในญี่ปุ่นด้วยว่าจะได้หรือจะเสียไปเท่าใด

ในการประชุมพรรคสังคมนิยมครั้งที่ 28 เมื่อเดือนธันวาคม 2509 กลุ่มชาซาคิ ได้เข้ายึดครองพรรคและนายชาซาคิได้เป็นประธานพรรค ตามการคาดหมายของอดีตนายกรัฐมนตรีโจว เอิน ไทล⁴⁸ กลุ่มชาซาคิเป็นกลุ่มฝ่ายซ้ายในพรรคที่ปฏิเสธแนวทางหลักของพรรค ที่ให้เดินทางสายกลางอย่างสันติ และยังชื่นชมความคิดของเหมาเจ๋อตง อีกด้วย ทั้งยังเห็นด้วยกับการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีน⁴⁹ กลุ่มชาซาคิมีความเห็นว่า การปฏิวัติวัฒนธรรมในจีนเป็นการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ในขณะที่สหภาพโซเวียตเป็นเพียงยึดแนวลัทธิแก๊งเท่านั้น⁵⁰ กลุ่มสังคมนิยมศึกษา (Socialist Study Group) ของชาซาคิ ได้เคยรายงานว่า

⁴⁸โจว เอิน ไทล ได้ทำนายไว้ว่ากลุ่มซ้ายในพรรคสังคมนิยมจะเป็นกลุ่มที่ยึดกุมเสียงข้างมากในพรรคและก็เป็นอย่างที่ทำนายไว้ โปรดอ่าน Nihon no nakano Chukyo (Communist China in Japan) (Tokyo: Public Safety Investigation Bureau, 1967), p. 41.

⁴⁹Shakaishuki Undo (Socialist Movement), No.41(February 1967), pp. 6-15.

⁵⁰Shakaishuki no Rironto Jitsen (Theory and Practice of Socialism) No. 76(August 1966), pp. 38-47.

การปฏิบัติวัฒนธรรมของชนกรมาซีอันยิ่งใหญ่ได้ปลูกฝังการปฏิบัติของมวลชน
กรรมกร-ชาวนาขึ้นมา เพื่อสนับสนุนกระบวนการของการปรับปรุงสังคมนิยม
ในด้านอุตสาหกรรม วัฒนธรรม การเมืองและ เศรษฐกิจ การแสดงออกซึ่งการ
ตระเตรียมของจีนนี้ ก็เพื่อเผชิญหน้าทางทหารกับจักรวรรดินิยมอเมริกา⁵¹

นายซาซาคิเป็นผู้นิยมจีนอย่างมาก เขาเคยกล่าวว่า "เราจะต้องไม่กลัวที่จะถูก
กล่าวหาว่านิยมจีน"⁵² นอกจากนั้น เขายังได้สัญญาว่าจะไปเยือนจีน เกาหลีเหนือ และ
เวียดนามเหนือหลังการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2510 แต่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป
จำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสังคมนิยมลดไป 4 คน จาก 144 คน ทำให้นาย
ซาซาคิถูกโจมตีมาก และต้องพ้นออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคไปในที่สุด แม้ว่าการให้
ประโยชน์ทางการเมืองแก่จีนในครั้งนี จะทำให้นายซาซาคิเสียประโยชน์ทางการเมือง
ภายในพรรค แต่เขาก็ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เงินหยีบยื่นให้ โดยผ่านทางบริษัท
วาซุอิ เทรดดิ้ง จำกัด (Wasui Trading, Co.) ซึ่งจัดตั้งและดำเนินการโดยกลุ่ม
ซาซาคิและกลุ่มเฮอิวา โคชิโค⁵³

ในการประชุมพรรคสังคมนิยมครั้งที่ 29 (2510) นายคัตซุมูระได้รับเลือกตั้ง
เป็นหัวหน้าพรรค เขาเป็นหัวหน้ากลุ่มย่อยที่มีทัศนคติกลาง ๆ คือเห็นว่า การปฏิบัติวัฒนธรรม
ไม่ใช่เรื่องการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างผู้นำจีน แต่เป็นการเคลื่อนไหวที่กว้างขวาง
ในอันที่จะปรับความคิดซึ่งจำเป็นต่อการส่งเสริมแนวความคิดสังคมนิยม⁵⁴ เมื่อได้รับเลือกตั้ง
เป็นหัวหน้าพรรค เขาได้กล่าวว่า

ข้าพเจ้าเชื่อว่า เราสามารถเรียนรู้ได้อย่างมากจากการปฏิบัติในรัสเซียและจีน
แต่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องยอมรับว่า เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง
และการต่างประเทศ ซึ่งดำเนินไปในการปฏิบัติเหล่านี้แตกต่างจากสภาพการณ์
ของญี่ปุ่นในปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง ข้าพเจ้าขออ้างอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ว่า การ

⁵¹ Ibid. No. 77 (September 1966), p. 11.

⁵² Asahi Shimbun (January 18, 1967).

⁵³ Shakaishuki Undo (July 1967), p. 3, and (August 1967),
pp. 50-60.

⁵⁴ Seisaku Genkyu (Policy Study) (Tokyo: Seisaku Genkyudai,
1966), pp. 1-6. (special edition).

ต่อสู้สำหรับสังคมนิยมญี่ปุ่นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของประวัติศาสตร์และเงื่อนไขทาง
สภาวะวิสัยของเราเอง⁵⁵

ในการประชุมพรรคสังคมนิยมครั้งที่ 30 (2511) นายคัตซุมุระและนายยามาโมโต
(เลขาธิการพรรค) ได้พยายามรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน โดยการจัดประชุมระดับ
ชาติ เรื่อง "การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีน" เพื่ออภิปรายปัญหาความ
สัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน พิจารณาแนวโน้มของนโยบายต่างประเทศของจีนภายหลังการปฏิวัติ
วัฒนธรรมและการขยายการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับจีน⁵⁶ ในที่สุดคณะกรรมการพิเศษเพื่อการรื้อฟื้น
ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีน ได้สรุปการประชุมว่า การปฏิวัติวัฒนธรรมเป็น
พัฒนาการที่จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้สำหรับประเทศสังคมนิยมทุกประเทศ⁵⁷ เรื่องนี้จีน
ไม่เพียงแต่ไม่เห็นด้วยกับข้อสรุป แต่ยังไม่ยอมรับความคิดของนายคัตซุมุระอีกด้วย

ในการประชุมพรรคสังคมนิยมครั้งที่ 31 (2512) เพื่อพิจารณาเลือกตั้งประธานพรรค
คนใหม่ อันสืบเนื่องมาจากการเสียด้านนิมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อกลางปี พ.ศ.
2511 ทำให้นายคัตซุมุระและนายยามาโมโตต้องลาออกจากหัวหน้าพรรค คนที่ได้รับการเลือกตั้ง
คือ นายนาริตะ (Tomomi Narita) โดยมีนายเอคะเป็นเลขาธิการพรรค จากการล้มเหลว
ของกลุ่มฝ่ายซ้าย (กลุ่มชาชาติ) และกลุ่มฝ่ายกลาง (กลุ่มคัตซุมุระ) นำไปสู่การรวมตัวของ
กลุ่มฝ่ายซ้าย (นายนาริตะ อยู่กลุ่มชาชาติ) กับกลุ่มฝ่ายขวา (นายเอคะ)⁵⁸ นายนาริตะมี
นโยบายรอดู โดยต้องการความเป็นอิสระในวงการเมืองระหว่างประเทศ และปฏิเสธที่จะ
นำตัวเองไปผูกพันกับฝ่ายจีนหรือฝ่ายสหภาพโซเวียต ทั้งยังประกาศว่า การเคลื่อนไหวเพื่อ

⁵⁵ Gekkan Shakaito (Socialist Monthly) No. 26 (October 1967),
p. 73.

⁵⁶ Asahi Shimbun (April 17 and 25), 1968 .

⁵⁷ Ibid. (May 13, 1968).

⁵⁸ นายเอคะ มีความเห็นว่า การปฏิวัติวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ผิดพลาดและอ่อนแอใน
แนวความคิดสังคมนิยมของจีน ทั้งยังนิยมแนวทางอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสหภาพโซเวียต ใน
Shakaishuki Undo No. 17 (October 1966), p. 4-5.

การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าการสรุปเรื่องการปฏิวัติวัฒนธรรม และต้องแจ่มชัดในความคิดที่ว่า การประเมินผลของการปฏิวัติวัฒนธรรม ไม่จำเป็นต้องเป็นเงื่อนไขก่อนที่จะเคลื่อนไหวในเรื่องการมีความสัมพันธ์ขั้นปกติระหว่างกัน⁵⁹

การแสดงความคิดของทุกกลุ่มย่อยของพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2512 มีความสอดคล้องกันในเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตในขั้นปกติระหว่างญี่ปุ่นกับจีน แม้ว่าจะมีการนำเรื่องการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีนมาอ้างว่า ทำให้จำนวนที่นั่งของพรรคน้อยลงไปในสภาล่าง แต่เมื่อกลุ่มฝ่ายกลางบริหารพรรค ก็ไม่สามารถทำให้ที่นั่งในสภาสูงเพิ่มขึ้นได้เช่นกัน ปัญหาจีนน่าจะไม่ค่อยมีผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาเท่าใด แต่มีผลต่อการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคทั้งในทางส่งเสริมและทำลายตำแหน่งประธานพรรคพอ ๆ กัน และประการที่สำคัญก็คือ พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นเห็นด้วยกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตขั้นปกติระหว่างญี่ปุ่นกับจีน และความเห็นนี้ได้เป็นแรงผลักดันต่อรัฐบาลญี่ปุ่นอย่างมาก เพราะได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวพรรคใน เรื่องนี้อย่างกว้างขวาง

3. พรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น (Japan Communist Party) ในขณะที่พรรคเสรีประชาธิปไตยและพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นมีส่วนในการผลักดันให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน พรรคคอมมิวนิสต์ดูเหมือนจะไม่กระตือรือร้นในเรื่องนี้ ซึ่งสืบเนื่องมาจากผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ และการที่จะเข้าใจผู้นำพรรคนี้ จำเป็นต้องเข้าใจด้วยการที่พรรคคอมมิวนิสต์มีที่นั่งในรัฐสภาเพิ่มขึ้นจาก 4 ที่นั่งในปี พ.ศ. 2503 เป็น 24 ที่นั่งในปี พ.ศ. 2514 นั้น พรรคคอมมิวนิสต์ต้องผ่านอุปสรรคนานัปการและต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวไปตามสถานการณ์การเมืองภายในที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ก่อนอื่นใดเราจำต้องรู้จักผู้นำพรรคที่สำคัญยิ่ง 2 คนของพรรคคอมมิวนิสต์ คนแรกคือ นายโนซากา ซานโซ (Nosaka Sanzo) ซึ่งได้หลบหนีอำนาจรัฐบาลทหารไปพำนักอยู่ในสหภาพโซเวียตและจีนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2474 - 2488 รวมเวลา 15 ปี และกลับมาตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่กับผู้นำที่ยังเหลืออยู่ในปี พ.ศ. 2488 แนวทางของโนซากาที่วางให้กับพรรคคือ การแสวงหาอำนาจผ่านรัฐสภาและเป็นแนวร่วมกับพรรคอื่น ๆ ที่มีอุดมการณ์สังคมนิยมและด้วยการต่อสู้บนวิถีทางประชาธิปไตยและการทำตัวให้เข้ากับฝ่าย

⁵⁹ Japan Socialist Party, Gekkan Shakaito No. 144(April 1969), p. 13, 140, 160.

ปกครองอย่างง่ายดาย ทำให้ทั้งสหภาพโซเวียตและจีนไม่พอใจตัวเขามาก แต่เพื่อความอยู่รอดของพรรคและการเพิ่มที่นั่งในรัฐสภา นายโชนาคาไม่มีทางเลือกมากนัก

นายโชนาคาได้ถ่ายโอนอำนาจประธานพรรคให้กับนายมียาโมโต เคนจิ (Miyamoto Kenji) เมื่อปี พ.ศ. 2504 นายมียาโมโตจึงเป็นผู้นำพรรคที่มีอำนาจมากในเวลาต่อมา โดยเขามั่นใจโดยแนบเดียวกับโชนาคา คือ ยึดวิธีการต่อสู้แบบประชาธิปไตยและโดยสันติวิธี อย่างไรก็ตาม นโยบายของนายมียาโมโตจำเป็นต้องมีการขยายความให้ชัดเจนเพราะนายมียาโมโตมีศัตรูอยู่ 4 ฝ่าย คือ จักรวรรดินิยมอเมริกา ลัทธิแก๊งโซเวียต ปฏิกริยาชาโตะและจีน ดังนั้น การทำความเข้าใจนโยบายของมียาโมโตจะทำให้เข้าใจถึงการวางตัวในกรณีการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีนด้วย

แนวนโยบายพรรคของนายมียาโมโตที่สำคัญมี 4 แนว คือ

ก. ประชาธิปไตยและการไม่ใช้กำลังรุนแรง เป็นครั้งแรกของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ออกแถลงการณ์ต่อสื่อมวลชนและสาธารณชนว่า พรรคจะต่อสู้ให้ได้อำนาจมาร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ไม่คิดที่จะใช้ระบบพรรคเดียว และจะไม่พยายามทำลายระบบประชาธิปไตยด้วยการใช้กำลังรุนแรง แม้จะยึดหลักการมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ แต่จะพิจารณาเรื่องชนชั้นทางสังคมอย่างมีเหตุผลและมีศีลธรรม⁶⁰ นอกจากนี้ นายมียาโมโตยังได้ตีความต่อไปว่า คำว่า "เผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ" นั้นที่แท้คือ "การควบคุมโดยชนชั้นกรรมาชีพ" และคำว่า "การปฏิวัติโดยใช้กำลังรุนแรง" คือ "การปฏิวัติโดยใช้อำนาจบังคับ" และต้องการ "รวมอำนาจไว้ที่รัฐสภา" มากกว่า "ใช้ระบบพรรคการเมืองเดียว"⁶¹ แม้ว่าเขาจะตีความแบบนี้ และตอบผู้สื่อข่าวว่า "เราจะไม่ส่งเสริมวิธีการที่ไม่ใช่แบบประชาธิปไตย เช่น การรัฐประหาร เพราะรัฐประหารเป็นการทำลายกุศโลบายโดยตัวมันเอง และเราจะไม่แสดงออกโดยวิธีการที่ขาดเหตุผลเช่นนั้น"⁶² แต่เขาก็ไม่แน่ใจว่าหนทางสันติภาพ

⁶⁰ Japan Communist Party, Akahata (July 6, 1970).

⁶¹ Japan Communist Party, Akahata (June 24, 1971), and Akiyama Junichi, "Nihon Kyosanto no Yogo Henka no Nerai," (Aim of the Vocabulary Change of the Japanese Communist Party), Koan John (June 1971).

⁶² Yomiuri Shimbun (July 8, 1970).

จะนำไปสู่ความสำเร็จในที่สุด⁶³

ข. ความเป็นอิสระ ในความหมายของนายมิยาโมโตะ คือ การแตกหักกับการผูกพัน ความมั่นคงของญี่ปุ่น เข้ากับสหรัฐอเมริกา และต่อต้านนโยบายของสหรัฐอเมริกาในอินโดจีนและ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้ง เป็นอิสระจากพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งของสหภาพโซเวียตและจีน เป็นต้นว่า นายชิคา โยชิโอะ (Shiga Yoshio) ได้ลงคะแนนสนับสนุนในสภาผู้แทนราษฎร ในสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์เมื่อปี พ.ศ. 2507 ทำให้จีนไม่พอใจมาก หรือการ ประณามการรุกรานเชคโกสโลวาเกียของสหภาพโซเวียต เมื่อปี พ.ศ. 2511 จนต้องมีการ ตกลงกับสหภาพโซเวียตว่า " เป็นอิสระจากกัน มีความเสมอภาคและไม่แทรกแซงซึ่งกันและกัน ในกิจกรรมภายในของแต่ละฝ่าย"⁶⁴

ค. สวัสดิการ การหาเสียงเลือกตั้งในระยะหลัง ๆ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ใช้ คำขวัญทางการเมืองที่ว่า "ลดภาษี ลดราคา เลือกพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น" และชุดถึงอุดมการณ์ น้อยลง โดยหันมาเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของราษฎร และพยายามพิจารณาความเป็นจริงว่า พรรคคอมมิวนิสต์สามารถช่วยเหลืออะไรแก่ประชาชนได้บ้าง การ เน้นสวัสดิการและสวัสดิภาพ ของประชาชน เข้ากันได้กับปัญหาราคาสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้น มลภาวะ เป็นพิษ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาชุมชนหนาแน่น ปัญหาการจราจรติดขัด และการขาดความมั่นคงทางสังคม เรื่อง เหล่านี้ พรรคคอมมิวนิสต์ถือว่าเกิดจากการคัดดวงความมั่นคงของบรรดานายทุน ซึ่งได้รับการปกป้องจากข้าราชการที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง เรื่องนี้จึงอาจจะตอบได้ว่า ทำไมพรรค คอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นจึงได้รับความนิยมขึ้นเรื่อย ๆ⁶⁵

⁶³Miyamoto Kenji, Nihon Kakumei no Tenbo (Outlook for Japan's Revolution) (Tokyo: Central Committee, Japanese Communist Party, 1967), pp. 314-15.

⁶⁴Robert A. Scalapino, The Japanese Communist Movement, 1920-1966 (Berkeley: University of California Press, 1967), p. 170.

⁶⁵Kondo Histoshi, "Nihon Kyosento wa Nani Wo Katta ka," (What Has the Japanese Communist Party Won?), Chus Koron (June 1971).

ง. ลัทธิชาตินิยม พรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นได้ยึดถือหลักการการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกันมาช้านาน ดังนั้น พรรคนี้จึงมีลักษณะชาตินิยมอยู่มาก เป็นต้นว่า ไม่สนับสนุนนโยบายลดาอาวธ เพราะถือว่ากำลังทหารเป็นที่มาแห่งอำนาจ หรือกรณีเรียกร้องดินแดนคืนจากต่างชาติ ก็มีความต้องการเสียยิ่งกว่ารัฐบาลญี่ปุ่น เช่น กรณีการยึดครองหมู่เกาะฮาโบไม คุนาซิริ เอโดโรฟู และชิโกตัน (Habomais, Kunasbiri, Etorofu and Shikotan) โดยสหภาพโซเวียต พรรคคอมมิวนิสต์อ้างว่าญี่ปุ่นไม่ได้ได้เกาะเหล่านี้มาโดยการทำสงครามหรือการรุกราน แต่เกาะเหล่านี้เป็นของญี่ปุ่น โดยประวัติศาสตร์และโดยเหตุผลที่ชอบธรรม หรือกรณีหมู่เกาะเซนคาคุ (Senkaku) พรรคคอมมิวนิสต์ได้อ้างว่า ถ้าว่าโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์และกฎหมายระหว่างประเทศ สามารถพิสูจน์ได้ว่า เป็นของญี่ปุ่น ส่วนจีนและไต้หวันมาอ้างภายหลังโดยปราศจากหลักฐาน⁶⁶

เมื่อนโยบายของมียาโมโต เป็นแบบนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นกับพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตและจีนจึงค่อนข้างจะมีปัญหาอยู่มาก ซึ่ง เรื่องนี้ น่าเห็นใจพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น เพราะความเป็นอริตามประเพณีระหว่างญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียตนั้นมีส่วนทำให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่เจริญในญี่ปุ่น ยิ่งทำให้ไม่น่าไว้วางใจของสหภาพโซเวียตที่มีต่อญี่ปุ่นในการส่งเชลยศึกของสงครามโลกครั้งที่ 2 ยิ่งทำให้คะแนนนิยมพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นลดน้อยลงหรือความปั่นป่วนในจีนอันสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติวัฒนธรรมที่เริ่มแต่ปี พ.ศ. 2509 สร้างภาพอันน่าสะทึงกลัวให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น จนทำให้นายมียาโมโตต้องตีความคำต่าง ๆ ในลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ใหม่บางคำ เพื่อประโยชน์ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์เห็นห่างออกจากจีนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พรรคคอมมิวนิสต์ไม่ได้คัดค้านการมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีน และการที่จีนจะเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ แต่ภายหลังจากที่อดีตประธานาธิบดีนิกสันประกาศว่าจะไปเยือนจีน ได้นำความตกใจมาสู่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์มากกว่าผู้นำรัฐบาลญี่ปุ่น เพราะไม่เคยคาดคิดกันมาก่อน⁶⁷ และไม่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะรู้สึกว่าการเปิดความสัมพันธ์ทาง

⁶⁶ Akahata (March 31, 1972).

⁶⁷ Akahata (March 25, 1972).

ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีน กำลัง เป็นนโยบายต่างประเทศที่ได้รับความนิยมมากที่สุด แต่ พรรคคอมมิวนิสต์ก็ไม่เข้าผูกพันกับกระแสนิยมที่ทวีขึ้นในปี พ.ศ. 2514⁶⁸

4. พรรคโคเม (Komeito) หรือพรรครัฐบาลสะอาด (Clean Government Party) ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2507 โดยผู้นำของ โซคะ จักโค (Soka Gakkai) หรือสมาคมสร้างค่านิยม (Value Creation Society)⁶⁹ ที่ชื่อว่า โจเซ โตดา (Jose Toda) พรรคโคเมจึงมีความใกล้ชิดกับโซคะจักโคมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เมื่อโซคะ จักโคเป็นสมาคมที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก ย่อมทำให้พรรคโคเมมีอนาคตสดใสไปด้วย อย่างไรก็ตามพรรคโคเมแยกตัวออกจากโซคะ จักโคอย่าง เป็นเอกเทศ แต่ทั้งในทางปฏิบัติและอุดมการมีความผูกพันอยู่กับโซคะ จักโคอย่างมาก กล่าวคือในทางปฏิบัติ โซคะ จักโค ต้องการเผยแพร่คำสอนในนิกายนิชิเรนของตนให้ทั่วญี่ปุ่น โดยเฉพาะให้แก่ คนหนุ่มสาว ดังนั้น จึงมีการตั้งกลุ่มหนุ่มสาว (youth group) ขึ้นทั่วประเทศ เช่น ชิงกาคุโด (Shingakudo) เป็นกลุ่มนักศึกษาที่ใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น มีสมาชิกประมาณ 120,000 คน จาก 368 มหาวิทยาลัยและวิทยาลัย⁷⁰ ซึ่งพรรคโคเมอาศัยเสียงจากกลุ่มเหล่านี้ได้ อย่างมาก ในทางอุดมการ พรรคโคเมได้ยึดอุดมการของโซคะ จักโค เป็นนโยบายของ พรรค และด้วยอุดมการของโซคะ จักโคนี้ เราจะสามารถประเมินได้ว่า พรรคโคเมมีทัศนะ ต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีนอย่างไร

⁶⁸ John K. Emmerson, "The Japanese Communist Party After Fifty Years," Asian Survey 12(July 1972), p. 574.

⁶⁹ เป็นสมาคมพุทธศาสนานิกายนิชิเรน (Nichiren) สมาคมหนึ่งในญี่ปุ่น มีนิกาย พุทธศาสนาหลายนิกาย เช่น นารา (Nara) เทนได (Tendai) ชิงกอน (Shingon) อามิดะ (Amida) เซน (Zen) และนิชิเรน เฉพาะนิกายนิชิเรน มีนิกายย่อยอีก 20 กว่านิกาย และโซคะ จักโคยึดมั่นในปรัชญาของนิชิเรน โชชู (Nichiren Shoshu) ศาสดาของนิชิเรนจริง ๆ คือ นิคโค (Nikko)

⁷⁰ Jooinn Lee, "Komeito: Sokagakkai-ism in Japanese Politics," Asian Survey 10(June 1970), p. 503.

ในคำประกาศจัดตั้งพรรคโคเม ได้มีการตั้งเป้าหมายไว้ว่า

พรรคโคเมมีเป้าหมายในการชำระการเมืองญี่ปุ่นให้สะอาด สร้างสรรค์ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและจริงจังต่อการจัดสวัสดิการให้กับสาธารณชน ด้วยการทำให้เกิดผลในชั้นอุดมคติของโอบัตซุ เมียวโก (Obutsu Myogo) หรือสหภาพของรัฐบาลและพุทธศาสนา รวมทั้งต้องการประชาธิปไตยแบบพุทธ ยิ่งกว่านั้นพรรคโคเมขอปฏิภาณอย่างแน่วแน่ต่อสาธารณชนว่าพรรคจะต่อสู้เพื่อจัดตั้งองค์การโลกเพื่อสันติภาพชั่วนิรันดร์ ซึ่งจะยืนอยู่บนแนวความคิดของชาตินิยมแห่งโลก (Chikyu Minzokushugi)⁷¹

อุดมการณ์ของพรรคโคเมมีลักษณะเป็นปรัชญาทางมนุษยธรรม ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบพุทธของพรรคโคเมจึงมีความหมายที่แตกต่างไปจากประชาธิปไตยแบบตะวันตกตรงที่ว่า ประชาธิปไตยแบบพุทธเน้น "เสรีภาพ ความเสมอภาค และความอ่อนน้อมของชีวิต" แต่ ประชาธิปไตยแบบตะวันตกต้องต่อสู้เพื่อให้ได้เสรีภาพก่อนจึงจะไปสู่ความเสมอภาค ส่วน ประชาธิปไตยโดยประชาชนของประเทศสังคมนิยม (คอมมิวนิสต์) ยืนอยู่บนหลักการของความเสมอภาคโดยปราศจากเสรีภาพ อุดมการณ์ประชาธิปไตยทั้งแบบตะวันตก และแบบคอมมิวนิสต์พยายามเปลี่ยนระบบสังคมเพื่อให้มนุษย์มีความสุขความมั่นคง แต่ประชาธิปไตยแบบพุทธต้องการปฏิวัติบุคคล ซึ่งเป็นเงื่อนไขก่อนที่จะไปปฏิวัติสังคม พรรคโคเมจึงต้องการสร้างวัฒนธรรมแบบที่สามขึ้น คือ สังคมแบบสังคมนิยมใหม่หรือเป็นสังคมนิยมแบบมนุษยธรรม (humanistic socialism) ที่ยึดถือเรื่องจิตใจและร่างกายไปด้วยกัน⁷²

เมื่อพรรคโคเมยึดแนวสังคมนิยมแบบมนุษยธรรม พรรคนี้จึงไม่ค่อยเห็นด้วยกับลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เน้นเผด็จการ เพื่อชนชั้นกรรมาชีพ และลัทธิทุนนิยมที่เน้นการขูดรีดแรงงาน โดยคนมั่งคั่งจำนวนน้อย โดยเห็นว่าสังคมนิยมแบบมนุษยธรรมของพรรคโคเมช่วยให้ทั้งคนจนและคนรวยอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยยึดมั่นในความสุขส่วนบุคคลและความสมบูรณ์

⁷¹Gazuo Kasahara, Seiji to Shukyo (Politics and Religion) (Tokyo: Asoka Shippansh, 1965), p. 269.

⁷²Yoshihei Kohira, Shakabuku Kyoten (The Books of Purgation) (Tokyo: Sokagakkai, 1951), pp. 38-9 and 78-83.

ของสังคม ส่วนในด้านปัญหาการต่อสู้ระหว่างมหาอำนาจของโลก และความขัดแย้งระหว่างประเทศด้อยพัฒนากับประเทศที่พัฒนาแล้ว⁷³ สังคมนิยมแบบมนุษยธรรมแก้ไขได้โดยเสนอทางสายกลาง คือ ไม่ให้มีการแบ่งฝ่ายแบ่งกลุ่มขึ้นในโลก มนุษยชาติต้องทำงานร่วมกัน เสมือนมีเชื้อชาติเดียว ชาตินิยมแห่งโลกก็จะเกิดขึ้นได้

จากอุดมการณ์ของพรรคโคเมนี่ ได้นำไปสู่การประยุกต์ใช้สำหรับสังคมโดยการแปลงอุดมการณ์ให้มีผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั้งสภาล่างและสภาสูง ดังจะเห็นได้ว่า ปัญหาที่พรรคนำมาเป็นหัวข้อหาเสียง คือ ปัญหาภาษีสูง ราคาสินค้าถีบตัวสูงขึ้น การขาดแคลนที่อยู่อาศัย การจรรยาบรรณผิด มลภาวะ เป็นพิษ และการก่ออาชญากรรมในสังคมโดยพรรคพยายามสนับสนุนผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจขนาดเล็ก เจ้าของร้านขายของ ชาวนา และคัดค้านการผูกขาดของธุรกิจขนาดใหญ่ ส่วนปัญหาระหว่างประเทศ คือ การเรียกร้องให้มีความยุติธรรมระหว่างประเทศ ใหม่ ดังนั้น จึงต่อต้านการมีอาวุธนิวเคลียร์และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้วยเจตนารมณ์เช่นนี้ พรรคโคเมนี่จึงเรียกร้องให้ญี่ปุ่นมีอิสระในทางการทูตจากสหรัฐอเมริกา เพิ่มการค้าขายกับสหภาพโซเวียตให้มากยิ่งขึ้น ต่อต้านสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกา กับญี่ปุ่น และการมีความสัมพันธ์ทางการทูตขึ้นปกติกับ เกาหลีเหนือและให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน รวมทั้งสนับสนุนจีนในการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ นอกจากนี้ ยังเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาถอนฐานทัพออกจากญี่ปุ่น และให้ถอนตัวออกจากเวียดนามใต้ด้วย

โดยภาพรวมแล้ว พรรคเสรีประชาธิปไตยและพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา มีแนวโน้มที่ต้องการให้ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กับจีนในขั้นปกติ แม้ว่ากลุ่มขวาใหม่ในพรรคเสรีประชาธิปไตย และกลุ่มนิยมปักกิ่งในพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นจะไม่สามารถยึดกุมอำนาจพรรคได้ในปี พ.ศ. 2515 ก็ตาม กลุ่มขวาเก่าในพรรคเสรีประชาธิปไตย โดยการสนับสนุนของกลุ่มขวาใหม่และกลุ่มฝ่ายกลางในพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นก็ยังคงต้องการสนับสนุนให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในขั้นปกติ ความต้องการนี้ยิ่งทวีขึ้นหลังจากจีนได้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติแล้ว ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์นั้น แม้จะไม่สนับสนุนแต่ก็ไม่คัดค้านในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เพราะกลัวเสียภาพพจน์ของพรรค ถ้าไปผูกพันกับจีนมากเกินไป เหมือนอย่างอดีตการคำนึงถึงที่นั่งในรัฐสภามาก เกินไปของพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้พรรคนี้คำนึงถึงแต่สภาพแวดล้อมภายในประเทศ เพื่อสร้างคะแนนนิยมให้แก่พรรคให้มากขึ้น ส่วนพรรคโคเมนี่สนับสนุนให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนอย่างเต็มที่ เพราะอุดมการณ์ของพรรคต้องการสร้างความร่วมมือ

⁷³ Komeito, Daishu Fukuchi o Mesaside (Toward The Welfare of the Public: The Policies of Komeito) (Tokyo : Komeito, 1966), Vol. 1, p. 7.

ระหว่างประเทศอยู่แล้ว และเป็นความร่วมมือแบบยุติธรรม คือ ต่างคนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ข้อที่น่าสังเกตอย่างมากก็คือ ถึงแม้กลุ่มย่อยที่สนับสนุนให้มียุทธศาสตร์จีนเดียว ทั้งในพรรคเสรีประชาธิปไตยและพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น จะไม่ได้ขึ้นมาใช้อำนาจพรรคในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2512 และ 2515 (สภากลาง) แต่พรรคทั้งสองก็ยังผลักดันให้นโยบายจีนเดียวเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาในที่สุด นี่เป็นความต้องการของพรรคทั้งสอง หรือเป็นเพราะสถานการณ์ระหว่างประเทศเอื้ออำนวยให้เป็นไปเช่นนั้น ซึ่งจะได้ทำการศึกษาต่อไป

การเลือกตั้งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย

การเลือกตั้ง เป็นสถานการณ์การเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการดำเนินนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศ การเลือกตั้งที่สำคัญสำหรับญี่ปุ่นมี 2 ระดับ คือ การเลือกตั้งทั่วไปกับการเลือกตั้งประธานพรรคการเมือง โดยเฉพาะประธานพรรคการเมืองที่ได้เป็นรัฐบาลจะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจในเรื่องนโยบายต่างประเทศ ดังนั้น สถานการณ์การเมืองเลือกตั้งทั่วไปจะเป็นตัวชี้ว่า พรรคใดจะได้เป็นพรรครัฐบาล และการเลือกตั้งประธานพรรคจะเป็นตัวชี้ว่าใครจะได้เป็นนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น

การเลือกตั้งทั่วไปที่ใกล้ชิดกับปี พ.ศ. 2515 คือ การเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2512 การเลือกตั้งในครั้งนี้อาจมีผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศที่มีต่อจีน เพราะจากการศึกษาเรื่องที่น่ามาบรรจบกันเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคต่าง ๆ เป็นเรื่องภายในส่วนใหญ่⁷⁴ เรื่องภายนอกที่พรรคเสรีประชาธิปไตยนำมาใช้หาเสียงมีเพียงเรื่องเดียว คือ การนำโอกินาวากลับคืนมาจากสหรัฐอเมริกา⁷⁵ และจากการศึกษาของ

⁷⁴Gerald L. Curtis, "The 1969 General Election in Japan," Asian Survey 10(October 1970), p. 862.

⁷⁵Hans H. Baerwald, "Itto - Nanaraku: Japan's 1969 Elections," Asian Survey 10(March 1970), p. 181.

หนังสือพิมพ์อาซาฮี พบว่า ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งส่วนใหญ่ไม่สนใจต่อปัญหาสองจีน
อย่างไรก็ดี การเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกในกลุ่มย่อย
ต่าง ๆ ในคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีผลต่อการเลือกประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยในปี
พ.ศ. 2515 เหมือนกัน

จากสถานการณ์การเลือกตั้งปลายปี พ.ศ. 2512 ไม่มีสิ่งบอกเหตุให้รู้ว่า
นายกรัฐมนตรี คือ นายซาโตะที่ได้รับเลือกตั้ง เข้าไปใหม่จะอยู่ไม่ครบวาระ นายแบร์วอลด์
ได้ทำนายไว้อย่างถูกต้องในปี พ.ศ. 2513 ว่าเมื่อญี่ปุ่นเพิ่มบทบาทสำคัญในเอเชียและใน
กิจกรรมของโลก ปัญหาที่น่าจะนำมาถกเถียงกันอย่างมากที่สุดก็คือ ใครควรจะเป็นนายกรัฐมนตรี
ต่อจากนายซาโตะ⁷⁶ นั้นหมายความว่า นายกรัฐมนตรีคนถัดไปควรจะเป็นบุคคลที่เข้ากับ
สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในการเมืองเอเชียและการเมืองโลกได้ เมื่อจีนได้เข้าเป็นสมาชิก
ขององค์การสหประชาชาติในเดือนตุลาคม 2514 และประธานาธิบดีนิกสันได้ไปเยือนจีน
ในเดือนกุมภาพันธ์ 2515 ญี่ปุ่นจึงต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทใหม่ที่มีต่อจีน และในเรื่องนี้มีความเกี่ยวพัน
กับการเลือกประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยคนใหม่ เมื่อนายซาโตะลาออกจากประธาน
พรรค เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2515 แต่จะมีความเกี่ยวพันมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ
การเมืองภายในพรรค เป็นสำคัญ

ในสมัยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พ.ศ. 2512 ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตย
ได้แบ่งความคิดเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนายทานาคะ ซึ่ง
เป็นเลขาธิการพรรค เห็นว่านายซาโตะควรไปเจรจากับประธานาธิบดีนิกสันให้สัญญาว่าจะ
มอบคืนอำนาจศาลที่มีเหนือโอกินาวาให้แก่ญี่ปุ่นโดยเร็ว ส่วนฝ่ายชูคูตะซึ่งเป็นรัฐมนตรีคลัง
กับนายโฮริ ซึ่งเป็นเลขานุการคณะรัฐมนตรี มีความเห็นว่าควรเชื่อมโยงเรื่องการขอ
อำนาจศาลเหนือโอกินาวาคืนมา กับเรื่องการขยายเวลาของสัญญาความมั่นคงร่วมระหว่าง
สหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นออกไปอีก เพราะจะมาถึงที่สุดในเดือนมิถุนายน 2513⁷⁷ แสดงว่า

⁷⁶Baerwold, op. cit., p. 179.

⁷⁷Ibid., p. 180.

ฝ่ายแรกต้องการเป็นอิสระในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากสหรัฐอเมริกา และฝ่ายหลังยังต้องการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาต่อไป การชิงชัยในตำแหน่งประธาน พรรคคนต่อไปจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศในอนาคตอีกด้วย

ภายหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2512 คณะรัฐมนตรีที่จัดตั้งขึ้นใหม่มีการเปลี่ยนแปลง ตัวบุคคลเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 8) ซึ่งหมายถึงมีการเปลี่ยนอัตราส่วนระหว่างกลุ่มย่อย ภายในพรรคด้วย แม้อัตราส่วนของจำนวนลูกกลุ่มในคณะรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้งจะ เปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย แต่ก็ส่งผลถึงการเลือกตั้งประธานพรรคอย่างมาก ดังจะเห็นว่า ในตารางที่ 9 ลูกกลุ่มฟูกุตะลดลงไป 1 คน แต่ลูกกลุ่มมาเอโอเพิ่มขึ้น 2 คน ลูกกลุ่ม มิชิเพิ่ม 1 คน และลูกกลุ่มนาคาโซเนเท่าเดิม ดังนั้น ถ้าใครสามารถเป็นพันธมิตรกับกลุ่ม มาเอโอ กลุ่มมิชิ และกลุ่มนาคาโซเน เขาก็จะได้รับเลือกตั้งเป็นประธานพรรคโดยง่ายตาย

การชิงตำแหน่งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย เริ่มต้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ซึ่ง ในขณะนั้นนายซาโตะยังไม่ได้ลาออกจากประธานพรรค แต่จากการสำรวจประชามติพบว่า เดือนมกราคม 2515 ประชาชนที่สนับสนุนนายซาโตะมีเพียงร้อยละ 23.4 เท่านั้น และ ตกลงมาเหลือร้อยละ 17.3 ในเดือนมิถุนายน⁷⁸ เพราะนายซาโตะดำเนินนโยบายต่อจีน ผิดพลาด คือ ยังคงใช้นโยบายสองจีนและผูกพันอยู่กับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้ง กลุ่มขวาใหม่หรือกลุ่มเสรีนิยมภายในพรรค เสรีประชาธิปไตยก็เรียกร้องให้นายซาโตะลาออก เพราะไม่สามารถเข้ากับสถานการณ์ทางการเมืองในเอเชียที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ในขณะที่นาย ซาโตะกำลังตัดสินใจในเรื่องนี้อยู่ การแข่งขันหาเสียง เป็นประธานพรรคได้ดำเนินไป อย่างจริงจังจึ่งระหว่างนายทานาคะกับนายฟูกุตะ

นายฟูกุตะ เป็นคนที่จัดอยู่ในกลุ่มขวาเก่าภายในพรรค มีความสนิทสนมกับนายไฮริ อย่างมาก ในตอนแรกของการแข่งขัน นายซาโตะสนับสนุนนายฟูกุตะ แต่นายฟูกุตะมีพันธมิตร เพียง 3 กลุ่มเล็ก ๆ คือ กลุ่มไฮริ กลุ่มมัตซึโม และกลุ่มไซโนเคะ ซึ่งหลังการเลือกตั้ง

⁷⁸ Jiji Poll, Gekkan Yoron Chosa (Tokyo: Government Printing Office, 1972), (March and August).

ตารางที่ 8 รายนามคณะรัฐมนตรีก่อนและหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2512

รัฐมนตรี	ก่อนการเลือกตั้ง		หลังการเลือกตั้ง		
	ชื่อ	กลุ่มย่อย	ชื่อ	กลุ่มย่อย	
1. นายกรัฐมนตรี	ชาโตะ เออิชาคู	ชาโตะ	เหมือนเดิม	ชาโตะ	
2. ยุติธรรม	ชาอิกะ คิชิโนซุเค	ชาโตะ	โคบายาชิ ทาเคจิ	ชาโตะ	
3. ต่างประเทศ	อาอิชิ คิอิชิ	ชาโตะ	เหมือนเดิม	ชาโตะ	
4. คลัง	ฟูตตะ ทาเคโอะ	ฟูตตะ	เหมือนเดิม	ฟูตตะ	
5. ศึกษาธิการ	ชาคาคะ มิชิตะ	อิชิ	เหมือนเดิม	อิชิ	
6. สาธารณสุขและ สวัสดิการ	ชาอิโตะ โนโบรุ	ฟูตตะ	ยูชิตะ ซึเนโอะ	มาเอโอะ	
7. เกษตรและป่าไม้	ฮาเซกาวา ชิโระ	คาวาชิมา	อิวาอิชิ ทาคาโอะ	ฟูตตะ	
8. อุตสาหกรรม และการค้า ระหว่างประเทศ	โอฮิรา มาซาโยชิ	มาเอโอะ	มียาซาวา คิอิชิ	มาเอโอะ	
9. การขนส่ง	ฮาราคะ เคน	มูราคามิ	ฮาชิโมโตะ โทมิซามุโระ	ชาโตะ	
10. ไปรษณีย์	โทรคมนามคม	โคโมโตะ ไคชิโอะ	มิติ	อิเค อิชิทาโระ	มิติ
11. กรมกร	ฮาร่า เคนซามุโร	ฟูนาคะ	โนฮาร่า มาซาคัตซุ	มิติ	
12. โยธาธิการ	ชิโมคาวา ชินโก	ชาโตะ	เนโมโตะ ริวทาโระ	โซโนตะ	
13. มหาดไทย	โนตะ ทาเคโอะ	นาคาไซเน	อาคิตะ คาอิซุเค	คาวาชิมา	
14. สำนักนายกฯ	โตโคนามิ ไคคุจิ	นานโจ	ยามานาคา ชาคาโนริ	นาคาไซเน	
15. เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี	โฮริ ชิเกรุ	ชาโตะ	เหมือนเดิม	ชาโตะ	
16. ทบวง	กลาโหม	อาริตะ คิอิชิ	ฟูตตะ	นาคาไซเน ยาซุอิโร	นาคาไซเน

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รัฐมนตรี	ก่อนการเลือกตั้ง		หลังการเลือกตั้ง	
	ชื่อ	กลุ่มย่อย	ชื่อ	กลุ่มย่อย
17. สำนักงานวางแผน				
เศรษฐกิจ	เคนโน วาทาโระ	โซโนคะ	ซาโต อิชิโร	ซาโตะ
18. สำนักงานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	คิอิชิ ชิโระ	นาคาไซเน นิชิคา ซินิชิ		มาเอโอ
19. คณะกรรมการ รักษาความปลอดภัย แห่งชาติ	อาราคิ มาซาโอ	มาเอโอ	ฮาราคิ มาซุโอะ	มาเอโอ
<u>ตำแหน่งในพรรค</u>				
20. เลขาธิการพรรค	ทานาคะ คาซุเออิ	ซาโตะ	เหมือนเดิม	ซาโตะ
21. ประธานสภาบริหาร	ชูซุจิ เซนโคะ	มาเอโอ	มิซึคา มิชิโอะ	ฟูนาตะ
22. ประธานสภานโยบาย	เนโมโตะ ริวทาโระ	โซโนคะ	ชูซุจิ เซนโคะ	มาเอโอ

ที่มา: Asahi Shimbun (December 1, 1968), Asahi, Mainichi, Yomiuri, and Sankei Shimbun (January 15, 1970).

พ.ศ. 2512 ลูกกลุ่มของ 3 กลุ่มนี้ รวมทั้งลูกกลุ่มของนายฟูจิดะถูกลดจำนวนลงไปในคณะรัฐมนตรี ตรงกันข้ามกับนายทานาคะ ซึ่งเป็นพันธมิตรกับกลุ่มคาราชิมาและกลุ่มมาเอโอ-โออิระ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 แล้ว โดยเฉพาะในคณะรัฐมนตรี⁷⁹ แต่มีเหตุผลสำคัญ 3 ประการ

⁷⁹ นายซาโตะ เคยพยายามประนีประนอมระหว่างนายทานาคะและนายฟูจิดะ แต่ปรากฏว่าไม่สำเร็จจึงประกาศให้มีการแข่งขันเลือกตั้งประธานพรรคอย่างเปิดเผยและอย่างอิสระ โปรดอ่าน Japan Times (June 20, 1972).

ตารางที่ 9 อัตราส่วนของจำนวนลูกกลุ่มในคณะรัฐมนตรี ก่อนและหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2512

หัวหน้ากลุ่มย่อย	ก่อนการเลือกตั้ง	หลังการเลือกตั้ง
ชาโตะ	6	7
ฟูจิกะ	3	2
มาเอโอ	3	5
อิชิ	1	1
คาวาชิมา	1	1
มูราคามิ	1	-
มิกิ	1	2
ฟูนาคะ	1	1
นาคาไซเน	2	2
นามโจ	1	-
ไซโนคะ	2	1
รวม	21	21

ที่ทำให้นายทานาคะชนะนายฟูจิกะ คือ

- 1) นายทานาคะได้รับการสนับสนุนจากลูกกลุ่มชาโตะถึง 81 คน มาตั้งแต่เดือน พฤษภาคม โดยลูกกลุ่มชาโตะทั้ง 81 คน ได้ไปหานายทานาคะที่บ้าน เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2515
- 2) นายทานาคะสามารถโน้มน้าวให้กลุ่มย่อยเล็ก ๆ ในพรรค ซึ่งเป็นกลุ่มกลาง ๆ เข้าข้างตนเองได้ถึง 3 ใน 5 กลุ่มย่อย
- 3) นายทานาคะสามารถหากลุ่มพันธมิตรใหม่ได้ในเดือนกุมภาพันธ์ ได้กลุ่ม โออิรา ในเดือนมิถุนายน ได้กลุ่มนาคาไซเน⁸⁰

⁸⁰Yomiuri Shimbun (July 3, 1972).

ในการเลือกตั้งประธานพรรคแรกทานาคะได้ 156 เสียง พุดตะได้ 150 เสียง โอฮิระ ได้ 101 เสียง และมีติ ได้ 69 เสียง และในการเลือกตั้งครั้งสุดท้าย ทานาคะ ได้ 282 เสียง และพุดตะ ได้ 190 เสียง ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2515 นายทานาคะจึงได้เป็นประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยและนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากนายซาโตะ

ในการจัดสรรตำแหน่งภายในพรรคนายทานาคะได้ให้รางวัลแก่ผู้สนับสนุนเขาอย่างทั่วถึง โดยให้นายฮาชิโมโตะเป็นเลขาธิการพรรค เพราะได้ช่วยวิ่งเต้นหาเสียงสนับสนุนในกลุ่มซาโตะมาให้เขาได้ กลุ่มโอฮิระ (มาเอโอเคิม) ได้ประธานสภาบริหาร กลุ่มนาคาโซเนได้ประธานสภานโยบาย ส่วนคณะรัฐมนตรีที่จัดตั้งขึ้นได้แบ่งตำแหน่งดังนี้ กลุ่มทานาคะ 4 ตำแหน่ง กลุ่มโอฮิระ 3 ตำแหน่ง กลุ่มมีติ กลุ่มนาคาโซเน และกลุ่มพุดตะ ได้กลุ่มละ 2 ตำแหน่ง ส่วนกลุ่มย่อยเล็ก ๆ ได้กลุ่มละ 1 ตำแหน่ง ส่วนตำแหน่งที่สำคัญในคณะรัฐมนตรีนั้นให้นายมีติเป็นรองนายกรัฐมนตรี นายโอฮิระเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ และนายนาคาโซเน เป็นรัฐมนตรีอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ

คณะรัฐมนตรีชุดใหม่นี้ เป็นคณะรัฐมนตรีที่มีรัฐมนตรีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าควรสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนโดยพลัน แม้ว่านายทานาคะจะไม่เคยแสดงความคิดเห็นที่โหมมาก่อนในเรื่องเกี่ยวกับจีน แต่นายทานาคะก็ไม่เห็นด้วยกับการไปผูกมิตรนโยบายต่างประเทศกับสหรัฐอเมริกามากเกินไป และการที่นายทานาคะได้รับเสียงสนับสนุนจากกลุ่มขวาใหม่ แสดงว่า กลุ่มขวานั้นน่าจะไว้วางใจในเรื่องนโยบายจีนของนายทานาคะ มากกว่านายพุดตะ ซึ่งก็เป็นความจริงเช่นนั้น เพราะหลังจากเป็นนายกรัฐมนตรีได้เพียง 1 สัปดาห์ เขาได้แสดงความเป็นมิตรกับจีนมาก โดยบอกแก่รัฐมนตรีต่างประเทศว่า เขาอยากไปเยือนจีน เรื่องนี้นายกรัฐมนตรี โจว เอิน ไทล ได้ตอบรับว่ายินดีต้อนรับนายทานาคะ โดยฝากนายซาซากิ อดีตประธานพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น ซึ่งไปเยือนจีนอยู่ในขณะนั้น ให้กลับมาเชิญนายทานาคะเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2515 ในวันที่ 18 ศกเดียวกัน รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศว่ารัฐบาลเข้าใจในหลักการ 3 ประการของ โจว เอิน ไทล เป็นอย่างดี และในวันที่ 11 สิงหาคม 2515 ได้ตอบรับคำเชิญของนาย โจว เอิน ไทล ว่าจะไปเยือนจีน ในวันที่ 25 กันยายน 2515

ความพยายามที่จะแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองภายในด้านการเลือกตั้งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2515 เพื่อแสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์มิได้

มุ่งแต่ตัวแปรใหญ่ ๆ และที่สำคัญ เรื่องการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เป็น เรื่องที่เพิ่งได้รับความสนใจในต้นปี พ.ศ. 2515 หรืออย่างมากที่สุดก็ปลายปี พ.ศ. 2514 เพราะการเลือกตั้งทั่วไปในปลายปี พ.ศ. 2512 ประชาชนญี่ปุ่นส่วนมากไม่สนใจในเรื่องนี้ และผู้สมัครรับเลือกตั้งคิดว่าประชาชนญี่ปุ่นไม่สนใจ เรื่องนี้ เช่นกัน แต่การเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2512 มีผลต่อการเลือกประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยในด้านฐานกำลังทางการเมืองภายในพรรค คือ ฐานกำลังของกลุ่มขวาใหม่แข็งขึ้น ขณะที่ฐานกำลังของกลุ่มขวาเก่าอ่อนลง อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจคำนวณสรุปได้ว่า การสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนมีส่วนสำคัญต่อการเลือกประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย แต่การเลือกประธานพรรคน่าจะมีผลต่อการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน

สรุป

จากการพิจารณาปัจจัยด้านพรรคการเมืองพบว่า พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยม และพรรคโคเม มีแนวโน้มที่ต้องการให้ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กับจีนในขั้นปกติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 โดยมีเพียงพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นเท่านั้นที่ไม่ได้สนับสนุนในเรื่องนี้ แต่ไม่ได้แสดงการคัดค้าน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะพรรคสังคมนิยม และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน พรรคโคเม ก็มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษา จึงไม่ต่อต้านจีน มีเพียงพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นเท่านั้นที่มีอุดมการณ์ชาตินิยมอยู่ด้วย จึงวางตัวเป็นกลางต่อปัญหาสองจีน และสาเหตุที่พรรคเสรีประชาธิปไตย เป็นพรรครัฐบาล ซึ่งสมาชิกเป็นจำนวนมากภายในพรรคต้องการเปิดความสัมพันธ์กับจีน แต่กลุ่มขวาใหม่ที่ต้องการ เช่นนี้ยังไม่มีตำแหน่งสำคัญภายในพรรค จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2515 ที่กลุ่มย่อยในกลุ่มขวาใหม่ เข้าไปมีบทบาทหรือมีตำแหน่งสำคัญภายในพรรคเพียง 3 เดือนก็ดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนได้

ส่วนสถานการณ์ภายในนั้น ได้แบ่ง เป็นปัจจัยย่อย 2 ปัจจัยในการพิจารณา คือ ปัจจัยแรกได้แก่ นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อจีน โดยข้อมูลได้แสดงว่า นโยบายต่างประเทศนี้ได้กลายเป็นปัญหาทางการเมืองภายใน เมื่อที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติยอมรับจีนเข้าเป็นสมาชิกแทนไต้หวันในเดือนตุลาคม 2514 และมีส่วนผลักดันให้นายซาโตะลาออกจาก

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อเปิดทางให้กับนายกรัฐมนตรีคนใหม่มาแก้ไขนโยบายต่างประเทศ
ต่อจีน มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ฉะนั้นสถานการณ์ภายใน ในขณะที่ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายสองจีน
จึงเป็นตัวผลักดันให้มีการ เปลี่ยนรัฐบาล เพื่อเปลี่ยนนโยบายมาเป็นจีนเดียว ปัจจัยที่สองได้แก่
การเลือกตั้งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การ
เลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2512 ประชาชนญี่ปุ่นและผู้สมัครรับเลือกตั้งยังไม่ค่อยมีความสนใจ เรื่อง
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน แต่การเลือกตั้งครั้งนี้มีความสำคัญต่อการเลือกตั้ง
ประธานพรรคเสรีประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2515 ในด้านฐานกำลังทางการเมืองภายในพรรค
คือ ฐานกำลังของกลุ่มขวาใหม่ที่มีนโยบายจีนเดียวแข็งขึ้น ขณะที่ฐานกำลังของกลุ่มขวาเก่า
ที่มีนโยบายสองจีนอ่อนแอลง และการเลือกประธานพรรคในครั้งนี้มีผลอย่างสำคัญต่อการ
สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในเวลาต่อมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย